

The Roma as a viability test for the EU social inclusion policy

Abstract: *The migration and Roma inclusion debate has gained a boost in visibility and publicity at the halfway mark of the Decade of Roma Inclusion, an initiative that select European governments, intergovernmental and nongovernmental organizations and Roma civil society began in 2005. This article debates the problems concerning the EU strategic initiative that seeks to improve the situation of Roma throughout Europe – particularly in the areas of employment, education, housing and health – and to construct applied measures to accelerate Roma integration. Roma, the largest minority group in Europe, have lived throughout the continent for centuries and have long faced discrimination and high levels of poverty. Romania and Bulgaria, which joined the European Union (EU) in 2007, have particularly large Roma populations. In the last two years, Roma have come under new pressure in EU Member States such as Italy and France, which have emphasized expulsion as a means of addressing migration concerns. For Roma from Romania and Bulgaria who were living in France, the year 2010 witnessed an escalation of this pressure alongside an escalation of the academic and political debate regarding Roma inclusion.*

Keywords: *social inclusion, migration, the Roma problem, the European Union*

Acest articol a apărut ca parte a efortului de conștientizare a relevanței rezolvării problemelor populației de etnie ca indicator al dezvoltării și integrării europene atât pentru România, cât și pentru celelalte țări europene. Gradul de integrare al minorităților etnice și implicit, al etnicilor romi, constituie unul dintre indicatorii importanți pentru progresul social al țărilor membre UE. Articolul vine să completeze studiile de ordin calitativ, abordând problematica romilor din perspectiva modelului lor cultural.

Problema migrației și integrării romilor ca subiect de dispută între Instituțiile UE și statele membre

Suportul constant pe care Instituțiile Uniunii Europene, prin reprezentanții săi, îl asigură minorității roma este apreciat,

adesea, atunci când, inclusiv la cel mai înalt nivel politic, minoritatea este victimă a discriminărilor și măsurilor populiste adoptate de unele guverne. Inițiativa Președintelui francez, Nicholas Sarkozy, este doar unul dintre cele mai cunoscute exemple în acest sens. Discursul eurosceptic ataca furibund așa-zisul deficit de democrație al instituțiilor Uniunii Europene, fără să ia în considerare aspectele de funcționalitate ale acestei structuri gigant formata din 28 de state membre. Instituțiile Uniunii Europene trebuie să fie deasupra jocului politic al statelor membre, deasupra demagogiei și deasupra intereselor statelor membre. În opinia mea, rolul instituțiilor UE

Viliam Oaie

drd SNSPA

(rromaxa_1963@yahoo.com)

stă în promovarea și apărarea idealului european chiar și atunci când acesta poate părea, din exterior, teoretic și obiectiv.

Parlamentul European a adoptat rezoluții privind integrarea romilor aproape anual, începând cu 2005, toate în încercarea de a stabili un cadru unic la nivel European de rezolvare a acestei probleme de integrare. (Directiva CE 43/2000 este prima care a abordat direct problema discriminării romilor, fiind urmată de alte instituții europene)². Comunicarea privind integrarea socială și economică a romilor în Europa sau Raportul de analiză a implementării instrumentelor europene și politicilor pentru incluziunea romilor 2008-2010, sunt documente de referință adresate specific romilor¹. A fost creat și un cadru de dezbateri, precum Summit-ul European pentru Minoritatea Romă, moderat de vice-președintele Comisiei, Viviane Reding și comisarul pentru Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune Socială, Laszlo Andor³.

Comisia Europeană a prezentat propria agendă pentru *integrarea romilor* care, potrivit reglementărilor comunitare europene, devine obiectiv al statelor membre în strategia de creștere a UE pentru 2020. Planurile naționale de acțiune menite să garanteze accesul romilor la educație, slujbe, sănătate și locuințe trebuiau să fie prezentate până în decembrie 2011, pentru o primă evaluare în primăvara lui 2012. E un pas important cu valoare politică ce leagă un document strategic „Strategia de creștere a UE pentru 2020” de eliminarea marginalizării economice și sociale a (ceea ce în mod oficial se recunoaște în document) „cele mai importante minorități europene”. Într-adevăr, spre deosebire de Agenda Lisabona, obiectivele Europa 2020 constituie elemente realiste. Este recunoscut că nu toate statele vor putea atinge indicatori de performanță egali în îndeplinirea obiectivelor dacă nu există rezultate majore în integrarea romilor. Agenda pentru integrarea romilor este rezultatul unui nou summit și materializează noi promisiuni și noi discursuri solidare cu situația romilor care, prin ele însele, nu pot aduce schimbări notabile pe termen scurt⁴.

Sub aspectul funcționalității și al capacității de implementare practice, documentul nu va produce rezultate spectaculoase, fie și pentru simplul motiv că nu este însoțit de măsuri de constrângere sau eventuale sancțiuni pentru statele membre care nu se vor conforma obiectivelor strategiei și termenelor. Promisiunea CE de a publica în fiecare an un raport de progres aferent fiecărui stat membru nu va aduce rezultate efective în absența unei condiționări a accesului la resurse comunitare. De exemplu, la două zile de la summit-ul european pentru romi, în Ungaria, partidul de extremă dreaptă, Jobbik, care se legitimează pe baza unui discurs xenofob, neo-nazist, pe o retorică orientată în special împotriva romilor, a obținut 17% din voturi în alegerile parlamentare, intrând pentru prima dată în istorie, în legislativul de la Budapesta și devenind al treilea partid ca importanță⁵. Această victorie e menită să nască noi temeri și să reamintească vechi paradoxuri ale societăților democratice. În ce măsură și pentru cât timp valorile europene vor putea ține piept unui val de ostilitate, susținut în mod democratic? În același timp se avea în vedere și faptul că există state membre ale Uniunii Europene care, după 17 ani, încă nu au ratificat, fără declarații restrictive, Convenția –Cadru a Consiliului Europei din 1995 pentru protecția minorităților, ceea ce afectează direct drepturile romilor ca minoritate națională (în țări precum Franța, Grecia, Belgia și Luxemburg). În România, o rezolvare practică a problemei integrării romilor depinde și de progresul procesului de integrare europeană. De exemplu, guvernării francezei au fost criticați de reprezentanții Comisiei Europene pentru politica lor de expulzare a romilor.

La rândul lor, oficialii UE trebuie să înțeleagă faptul că nu se pot face progrese notabile în absența unei poziții unitare, inclusiv în rândul înalților funcționari UE. Cu un an în urmă Președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, aflat la București, întrebând la sfârșitul întâlnirii cu președintele Traian Băsescu care este poziția sa față de problema romilor, a precizat că trebuie privită ca o problemă a fiecărei țări în parte, nu ca una la nivel european: „Este crucial ca toate țările cu minorități rome să facă tot ce pot pentru integrarea lor. Este foarte important să clarificăm că integrarea romilor este o problemă națională, nu europeană”, o poziție în contradicție evidentă cu Strategia de care vorbim.

Realizând importanța nuanțării, inclusiv în această problemă sensibilă, vom ilustra acest punct de vedere prin următoarea speță: Poziția Franței vis-a-vis de expulzarea romilor decisă în 2010. Este clar și pentru noi, ca și pentru majoritatea analiștilor politici ai fenomenului, că a fost vorba de o acțiune cu scop politic, adresată unei anumite colectivități, prin care președintele Sarkozy încerca, de fapt, să își mulțumească electoratul⁶. Din punct de vedere legal, acțiunile francezilor afectează un număr restrâns de indivizi. Strategii acestei politici știu foarte bine că cel puțin unii dintre cei „repatriati voluntar” se vor întoarce curând, dar ceea ce contează nu e faptul că romii se vor întoarce, ci mediatizarea succesului repatrierilor care au ținut capul de afis al agendei publice din hexagon. În schimbul câtorva zeci de persoane repatriate cu 300 de euro în mână și un bilet de avion, se obține succesul în raport cu electoratul dreptei pe care nu l-ar putea obține prin campanii politice în care s-ar investi de zeci de ori mai mult.

Este adevărat însă că măsurile au fost foarte limitate, că nu s-au înregistrat cazuri de violență și abuzuri fizice, iar dreptul la liberă circulație intra-comunitară trebuie făcut în condițiile respectării legii, în acest caz specific nefiind vorba de o încălcare a dreptului de liberă circulație care, cel puțin în cazul Franței, pentru cetățenii români, până în 1 ianuarie 2014, este limitat la 3 luni pe semestru. Celor mulți, inclusiv ONG-uri rome care condamnă și stigmatizează Franța ca întreg pentru un gest limitat și mai degrabă accidental, dorim să le amintim că aceeași țară a fost și este un adăpost cald pentru sute de mii de romi din Europa Centrală și de Est, mulți dintre ei originari din România. În egală măsură suntem conștienți și de faptul că tot Franța, prin președintele Jaques Chirac, a fost principalul avocat al aderării la Uniunea Europeană a României și Bulgariei, în condițiile în care o mare parte a raportorilor considerau aceste țări nepregătite. A fost o atitudine asumată, guvernării francezi știind la ce să se aștepte din perspectiva fenomenului migrației, în ziua în care au pledat pentru eliminarea obligativității vizelor pentru cetățenii români și bulgari respectiv aderarea la UE a celor două țări.

Semnalăm un alt paradox. Presa occidentală în general și presa franceză de mare ținută și respectabilă *Le Temps*, *Le Monde*, *La Liberation* a avut o atitudine echilibrată și de condamnare a unei decizii îndreptată evident împotriva unei colectivități anume, cea a romilor⁷. Însă presa de mare tiraj din România în general a alimentat sentimentele antiromi, cu titluri precum „Întoarcerea țiganilor”, articole scrise în general într-o manieră ironică, rautacioasă în general în întâmpinarea unor prejudecăți ale populației majoritare și dintr-un anumit oportunism comercial, posibil aducător de beneficii financiare pe termen scurt dar posibil foarte păgubos pe termen lung.

„Cazul rom”. Un test de viabilitate pentru politica socială a UE

Încă de la începuturile construcției europene, tratatele constitutive, mergând până la Carta Socială din 1961, conțin drepturi sociale fundamentale, dând naștere de-a lungul timpului unei identități sociale europene⁸. Tratatul CE, și ulterior UE, au vizat atingerea unei coeziuni sociale în interiorul Europei prin eliminarea excluziunii și a discriminării.

Conceptul de coeziune socială. Noua politică europeană pentru romi materializată în „foaia de parcurs”, lasă statele membre să gestioneze singure problema discriminării acestei minorități, în condițiile în care unele capitale, precum Budapesta, nu demonstrează că ar dori acest lucru. Comisia Europeană nu își asumă decât rolul de a indica statele în care nu există suficiente programe de includere socială, în condițiile în care din aproape 27 de miliarde de euro disponibili, țările UE nu au alocat până acum decât 100 de milioane de euro acestui proces.

Declarații de genul celor făcute de comisarul pentru Justiție, Viviane Reding, care atunci când a fost întrebată care sunt țările codașe în acest clasament a răspuns „Nu este un concurs de frumusețe”, sunt ilustrative și neconvingătoare deși nu e mai puțin adevărat faptul că problemele sunt diferite de la un stat membru la altul, ceea ce și implică o abordare diferită⁹. Nu se pot utiliza aceleași standarde și cerințe pentru România, Slovacia, Ungaria sau Bulgaria, unde există sute de mii de romi, cu cele utilizate față de Luxemburg, unde nu sunt decât câteva sute¹⁰. Romii sunt una dintre preocupările majore ale prezentului și mai ales ale viitorului. Vorbim despre romi astăzi și încercăm să găsim soluții viabile. Vom vorbi despre romi și mâine, pentru că odată cu noile extinderi ale Uniunii Europene, numărul lor va crește masiv (țările din Balcanii de Vest, Turcia), iar soluțiile nu par a fi la îndemâna autorităților naționale. Speranța de viață la nivelul UE este de 76 de ani pentru bărbați și de 82 de ani pentru femei¹¹. Cu o speranță medie de viață cu zece ani mai redusă decât cea a populației majoritare, cu o rată a mortalității infantile de până la șase ori mai mare, romii, cea mai mare minoritate etnică din Uniunea Europeană, trebuie să beneficieze de programe care să le faciliteze integrarea și recuperarea decalajului, programe mai bine concepute, cu conținut și mai ales cu soluții de implementare (și, implicit, de monitorizare și control al modului de implementare)¹². Rapoartele indică faptul că sistemele educaționale sunt încă selective. România, ca și alte state membre UE (Ungaria mai ales), a depus eforturi constante pentru atenuarea efectelor segregării romilor, dar demersul e unul dificil, parțial și datorită faptului că o serie de intervenții concepute în vederea combaterii segregării au avut ca rezultat accentuarea disparităților pentru că nu s-a ținut suficient cont de particularitățile culturale ale acestei etnie. Pentru a obține rezultate vizibile și de durată sunt necesare politici educaționale specifice. Este adevărat faptul că, prin eforturi constante din ultimii 10 -15 ani, s-a reușit crearea unei păături de intelectuali din rândul comunității roma care activează cu precădere în domeniul educațional, și că sunt vizibile progrese indiscutabile, doar că acestea nu țin pasul cu evoluția generală a societății pentru a putea rezolva problema inegalității și, în cele din urmă, a mentalităților și prejudecăților din rândul populației majoritare. Și în acest caz, pentru a ajunge la nivelul de calificare mediu din țările UE, sunt necesare politici specifice adaptate particularităților culturale ale etniei rome. De exemplu, în cazul comunităților de romi, lipsa unei calificări formale poate să fie rezolvată prin generalizarea unui sistem de recunoaștere a abilităților profesionale dobândite în context non-formal, un sistem practic și eficient care în România

a facut doar pasi timizi. Inițiativele de tip "a doua șansă" pentru adulții care au abandonat școala, reformarea unor curricule și introducerea unor metode de învățare moderne rămân la stadiul de simple lozinci dacă nu sunt implementate în cunoștință de cauză și cu integrarea specificului socio-cultural al minorității romă.

Soluția concretă pe care o subliniez este crearea sau activarea în scurt timp a unei mase critice de mediatori culturali care să facă legătura dintre aceste inițiative naționale și cele ale Comisiei Europene cu populația de etnie romă. Pentru a fi eficienți, acești mediatori culturali trebuie să acționeze nu doar prin intermediul unor instituții guvernamentale dedicate ci mai ales prin intermediul bisericilor și al asociațiilor religioase. Sinergia mediului public cu cel al altor medii mai apropiate de comunitățile locale este esențială pentru succesul oricărui program de integrare. În egală măsură, sunt necesare programe de creare a competențelor interculturale la nivelul profesorilor care să contribuie la crearea unei culturi a toleranței și a reducerii segregării în școli. Subliniem odată în plus importanța acestui aspect nu doar din perspectiva intereselor comunității romă, dar în egală măsură din perspectiva intereselor Uniunii Europene, în general, ale cărei mari orașe sunt de mult timp interculturale și interetnice, gestionarea acestei situații fiind încă o provocare nerezolvată pe deplin. În ce privește România, ca stat membru aflat la frontiera UE, în curând și a spațiului Schengen, trebuie să se pregătească pentru a primi și integra, nu peste mult timp, comunități de imigranți proveniți din spațiul extra-european. Este scenariul care s-a întâmplat în toate țările europene tradițional exoratoare de emigranți care, după un anumit timp, au devenit ele însele obiectiv al emigrării masive. Cazurile Italiei, Spaniei, Portugaliei, Greciei sunt fără echivoc, și ne avertizează că trebuie să fim pregătiți și să învățăm din experiența acumulată de alții în gestionarea fenomenului migraționist, inclusiv prin promovarea multiculturalismului și a unei culturi a toleranței.

Este o precondiție pentru a avea șanse, fie ele și minime, de a îndeplini obiectivul Strategiei Europa 2020, care și-a fixat în ce privește angajarea, un target de 75% din populația în vârstă de 20-64 de ani¹³.

În statele membre ale Uniunii Europene, profilul demografic al romilor este diferit de cel al populației majoritare și pe cale de consecință solicită odată în plus măsuri specifice și adaptate. Cetățenii romi, într-o proporție covârșitoare, sunt tineri și foarte tineri: 35,7% au vârsta sub 15 ani, comparativ cu 15,7% pentru populația majoritară. Media de vârstă în rândul comunității romă este de 25 de ani, comparativ cu o medie de 40 de ani a populației majoritare. Acest profil demografic accentuează cu precădere necesitatea unui anumit tip de programe de calificare și inserție pe piața muncii. Procentul total al populației romă, între 5 și 10% din populația unor țări precum Bulgaria, România, Ungaria și Slovacia, nu reflectă cu acuratețe problemele integrării pe piața muncii. Specificul demografic amintit mai sus, combinat cu limitarea accesului la educație și calificare superioară, face ca procentul romilor care ar trebui să intre anual pe piața muncii în România să fie de 21% iar în Bulgaria de 23%. De integrarea pe piața muncii depinde în egală măsură și menținerea copiilor în școli și problemele cunoscute legate de accesul la locuințe decente, sănătate, integrare și acceptare de către majoritate etc.

Există estimări ale Băncii Mondiale conform cărora integrarea completă a populației romă pe piața muncii ar aduce beneficii economice directe estimate la 500 de milioane de euro pentru o țară ca România, la care s-ar adăuga efecte benefice rezultate din creșterea productivității, reducerea cheltuielilor guvernamentale pentru asistență socială etc¹⁴.

Romii în contextul dezbaterii abordărilor metodologice ale migrației

În funcție de obiectivele urmărite, migrația ca fenomen și migrația romilor, în particular, poate fi analizată diferit. Economștii vor face uneori prea simplu, am putea spune chiar mecanic, o analiză "cost-beneficiu", sau o analiza financiară, sau analiza echilibrului între veniturile din remitențe, sau dinamica și amploarea efectelor pozitive ale remitențelor asupra investițiilor și consumului privat. Sociologii vor modela datele rezultate din cercetari empirice (adesea cantitatea și calitatea interpretării acestor date este îndoielnică). Migrația poate fi benefică pentru toate părțile implicate, indiferent că este vorba de țările emitente, țările receptoare sau emigranții înșiși, cu condiția existenței unui dialog, a recunoașterii problemelor și a abordării realiste, nepoliticianiste, a acestora. Cel puțin până acum, din câte pare să indice experiența istorică, chiar și pentru "perdanții" procesului, efectul global, pe termen lung, a fost unul pozitiv.

Este greu de măsurat cu acuratețe, inclusiv la nivel UE, gradul de migrațiune, motivul fiind simplu. Ne lipsesc datele statistice credibile și asta în primul rând pentru că nu avem o standardizare în ce privește statisticile referitoare la migrație. Chiar și acum, definiția emigrantului diferă de la o țară la alta. Uniunea Europeană, luată ca întreg, dar și fiecare stat membru în parte, dacă se consideră țări în avangarda mondială, trebuie să demonstreze acest lucru inclusiv prin abordarea într-o manieră nouă, post-moderna și post-industrială, a conceptului de migrație. Nu orice deplasare poate să fie catalogată azi drept "migrație". Deplasarea spațială a indivizilor, spațiul geografic, schimbarea reședinței, e de așteptat să aibă relevanță *per se* mai mică, în raport cu dinamismul circulației ideilor, al noului tip de relații industriale, a capitalului social.

Migrația intra-comunitară europeană nu este migrație, în ziua de azi nici chiar cei care achiziționează proprietăți în alt stat membru nu pot fi considerați emigranți, iar cei care lucrează într-un alt stat membru, chiar și o perioadă mai mare de timp, cu atât mai puțin. Datele despre fenomenul migrației, chiar dacă sunt prelucrate în mod centralizat de Comisia Europeană, provin din surse diferite, de la diferite state membre care au utilizat proceduri diferite de colectare. Chiar și azi, fiecare stat membru își colectează datele despre migrație într-un mod specific, care reflectă scopuri diferite, politica sa pe aceasta linie (care reflectă la rândul ei politica celor aflați la putere) structura administrativă, condițiile economice ale momentului, evenimente neprevăzute etc.

România poate să învețe multe lucruri din experiența unui stat precum Italia care, în decursul a două-trei decenii, s-a metamorfozat din țară sursă a migrației în țară de destinație, cu pecădere din greselile de management ale fenomenului, datorate lipsei de experiență pe care guvernarea statului italian le-au făcut, neglijând un fenomen care tinde să-și pună amprenta asupra întregii evoluții demografice și macro-economice a societății italiene. Analiza fenomenului necesită mai multă susținere, nivelul cercetării academice, universitare, și, în egală măsură, la nivelul atenției mediatice de bună calitate.

Cercetările de până acum indică cel puțin trei aspecte de care trebuie să se țină cont pentru o mai bună gestionare a fenomenului:

- cooperarea internațională (incluzând aici și cooperarea intra-comunitară europeană). În mod greșit, inclusiv la nivel european, se pasează problema gestionării migrației în seama țării de origine.

- să devină mai științifică (conectată cu aspecte ce tin de dinamica economicului și de

dinamici demografice) și, implicit, mai apolitică. În ce privește gestionarea migrației, atitudinea *Hanibal ante portas* nu este recomandabilă. Cunoașterea dinamicii fluxurilor migrației efective, cu atributele acestora, este necesară pentru a permite din timp definirea și ajustarea mediului economic și social. Migrația este arareori un fenomen instantaneu și imprevizibil. Circulația persoanelor, a romilor inclusiv, nu este impredictibilă. Aceasta are multiple cauze (cele mai multe studiate și cunoscute) de natura istorică, comportamentale, economico-sociale.

Aceleași studii academice ar putea să demonstreze oricând că, în ce privește Europa Occidentală, migrația, deși este descrisă (în presa mai ales) ca un fenomen de forță majoră, aleator și nedorit, a fost și este, în continuare, un instrument de politică economică și socială pe care într-o bună măsură se și bazează nivelul de trai și bunăstarea fără precedent de care cetățenii nativi din aceste state se bucură (fără a o conștientiza sau recunoaște adesea). Cei ce contestă această realitate sunt invitați să vadă ce ar însemna, fie și pentru o singură zi, un Paris sau o Viena fără emigranți...(în cazul Parisului este cunoscut).

- cercetarea aferentă studierii fenomenului să se regăsească în strategii politice, adică să fie valorizată corespunzător, fără a se limita la un articol publicat într-o revista citită de un public restrâns de cunoscători.

Reflecții asupra opiniilor din mediul academic

Am selectat pe profesorul și europarlamentarul din partea formațiunii maghiare Fidesz, George Schopflin, una din cele mai importante figuri ale spațiului public occidental, deoarece opiniile sale le consideram ilustrative pentru o bună parte a reprezentanților mediului academic cu care am intrat în contact, cu notabila distincție că scopul acestui articol nu este să formuleze sloganuri și declarații politicianist ci de a constata eșecul strategiilor actuale de integrare a etnicilor romi¹⁵.

Măsurile, destul de timide de altfel, de creare a unei pături de intelectuali romi, prin locurile dedicate acestora în universități și prin alocarea de fonduri europene pentru programe destinate incluziunii sociale a acestei etnii, sunt considerate privilegii și "discriminare pozitivă" care, în numele "corectitudinii politice", riscă să permanentizeze „minoritarii” la periferia societății construite de „majoritarii”. Este adevărat, am spune noi, că dependența de ajutoare sociale nu ajută incluziunea socială, inclusiv a romilor, dar discriminarea pozitivă aplicată corect, poate, și trebuie, să reprezinte acel impuls fără de care o categorie socială dezavantajată nu se va putea ridica niciodată din starea de marginalizare. Schopflin, și desigur nu doar el, ar trebui să facă necesara distincție dintre acea asistență care crează dependența și programele de asistență care îi învață pe oameni cum să iasă din starea de dependență (programele de reconversie profesională, eforturile de creare a unei pături de cadre didactice provenind din rândul romilor etc) care s-au bucurat de succes, iar schimbările sunt vizibile, prin comparație cu nivelul de la care s-a pornit în urmă cu 20 de ani.

Constatând eșecul "corectitudinii politice" ca strategie de integrare, Schopflin lansează o întrebare care, la rândul ei, este ilustrativă pentru înțelegerea deformată a problematicei romilor – *"cum asimilezi 12 milioane de oameni cu norme sociale și culturale aflate în totală contradicție cu cele ale majorității?... Din păcate, foarte mulți romi nu vor mai mult decât existența actuală, una absolut disfuncțională din punctul de vedere al majoritarilor.*

Romii trebuie să se schimbe dacă vor integrare"¹⁶, susține George Schopflin în interviul acordat acordat EVZ în condițiile scandalului provocat de expulzările din Franța în 2010. În sinteză, soluția lui Schopflin s-ar putea descrie ca: dacă romii vor accepta o existență complet diferită de cea actuală, renunțând la nomadism și la "sistemul familial extensiv", atunci, într-o generație, integrarea lor ar putea fi deja o realitate. Romii, în general, nu au simțul teritoriului, nu-i deranjează unde se află atâta timp cât pot să-și urmărească îndeletnicirile. În al doilea rând, romii au un sistem familial extensiv, care e în totală contradicție cu tradiția individualistă pe care Europa este fondată"¹⁷

Cuvintele lui Schopflin, pe care nu îl acuzăm de rea-credință sau sentimente anti-rome, sfidează absurdul. E absurd a considera că cineva nu își dorește "mai mult decât existența actuală", romii sunt oameni cu aspirații și idealuri, care atunci când, și dacă nu, se suprapun cu cele ale societății majoritare, acest lucru se datorează nivelului scăzut de educație, sărăciei și marginalizării, un perpetuu cerc vicios care se repetă peste tot pe mapamond și de-a lungul istoriei. Aceleași lucruri se spun, în general, despre toate comunitățile care vin cu obiceiuri și cu norme sociale și tradiții diferite de cele ale majorității și care sunt importante pentru cultura și identitatea lor. Maorii din Noua Zeelandă, aborigenii din Australia (considerați până nu demult parte a faunei continentului), cetățenii de culoare de la periferia marilor orașe americane sau comunitățile de emigranți asiatici sunt de generații victime ale acestui cliseu. Sistemul familial extensiv, pe care Schopflin îl consideră disfuncțional, nu este o caracteristică specifică doar a etniei rome și limitează "tradiția individualistă" pe care este construită Europa modernă la tradiția și gândirea anglo-saxona. Amintim faptul că, în Europa, mai exista și o tradiție mediteraneană (vizibilă mai ales în Sicilia, Calabria) sau în țările din Caucaz în care sistemul familial extensiv și clanurile mai joacă și azi un rol social important fără ca cineva să fi acuzat acest sistem de disfuncționalitate. În egală măsură, în acest caz, realitatea familiilor numeroase nu are legătură cu vre-o tradiție specific roma ci peste tot în Europa merge mână în mână cu sărăcia, nivelul scăzut sau lipsa accesului la educație.

*„Romii emigranți practică strategii economice paralele (cerșit, colectare de fier vechi, vânzare de ziare etc)“*¹⁸: acest mod de viață fiind în dezacord cu convențiile sociale în vigoare, respectiv normele societăților europene dezvoltate. "Strategiile economice paralele" așa cum le numește profesorul Schopflin, nu sunt practicate doar de romi, ci de toate comunitățile de emigranți, în disperare de cauza și în absența unor alternative. Sunt "strategii economice" practicate pe scară largă de emigranții magrebieni sau africani în Franța sau Italia, cel puțin până la găsirea altei alternative, adesea chiar de către români sau refugiați economici de alte naționalități.

Nu poate fi negat faptul că problema romilor are propria specificitate, în bună măsură unică în Europa. Știm că, încă de la apariția lor în Europa, acum mai bine de nouă sute de ani, romii veniți din Asia, cu propriile tradiții și obiceiuri și cu un simț al comunității foarte accentuat, nu au aderat la convențiile sociale acceptate, obiceiurile și cultura lor au rămas exotice, neînțelese. Având de ales între păstrarea propriei identități și respingerea societăților cu care au conviețuit, romii au preferat adesea prima variantă. Schopflin recunoaște cu realism faptul că se dezbate mult problema romilor dar se face prea puțin pentru a-i înțelege, pentru a veni cu planuri și strategii de integrare pe termen lung dar care să fie realiste. Pentru a veni cu o strategie realistă și funcțională aceasta trebuie să pornească de la o cunoaștere aprofundată a culturii rome, a modului în care aceștia funcționează ca grup și a aspirațiilor acestora.

Note

1 Beneficiar al Proiectului "Construcția și implementarea unui program doctoral inovator interdisciplinar cu privire la problematica romilor" cofinanțat de UE prin Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

2 *Council Directive*, 2000.

3 *European Commission Assesses Recent Developments in France, Discusses Overall Situation of the Roma and EU Law on Free Movement of EU Citizens*, 2010.

4 *Rezoluția Parlamentului European*, 2011.

5 *European Far-Right Defends Sarkozy's Roma Policy*, 2010.

6 Daley, 2010.

7 Fichtner, 2010.

8 Tait, 2010.

9 *Roma Rights: Full Text Of Statement By EU Justice Commissioner Viviane Reading*, 2011.

10 *European Ideas-An interview with Commissioner Viviane Reading*, 2012.

11 *EU INCLUSIVE*, 2010.

12 *Ibid.*

13 *Cadrul UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor până în 2020*, 2011.

14 *Romanies: A Long Road*, 2010.

15 Stoiecesu, 2010.

16 *Ibid.*

17 *Ibid.*

18 *Ibid.*

Bibliografie

Council Directive, 2000, disponibil la <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:180:0022:0026:en:PDF>

Daley, Suzanne. 2010. *Roma, on Move, Test Europe's, Open Borders*. New York Times.

European Commission Press Release, September 29, 2010, disponibil on line: www.europa.eu/rapid, accesat in data de 03.04.2012.

European Far-Right Defends Sarkozy's Roma Policy, 2010. Euractive, disponibil on line: www.euractiv.com, accesat in data de 03.04.2012

European Ideas - An interview with Commissioner Viviane Reding, disponibil on line: <http://www.europeanideas.eu/pages/human-rights/human-rights/interview-with-commissioner-viviane-reding.php>, accesat in data de 11.04.2012

Fichtner, Ullrich. 2010. *Sarkozy's War Against the Roma*, Spiegel Online, September 15, 2010 disponibil on line www.spiegel.de accesat in data de 03.04.2012.

EU INCLUSIVE – transfer de date și experiențe privind integrarea pe piața muncii a romilor între România, Bulgaria, Italia și Spania, Comunicat de presă din 06 septembrie 2010 disponibil on line: www.soros.ro/ro/comunicate_detaliu.php?comunicat=127, accesat in data de 11.04.2012

Rezoluția Parlamentului European, 2011 privind Strategia UE privind incluziunea romilor, disponibil on line: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0092+0+DOC+XML+Vo//RO>, accesat in data de 11.04.2012

Roma Rights: Full Text Of Statement By EU Justice Commissioner Viviane Reding, disponibil on line, www.egovmonitor.com/node/43497, accesat 12.04.2012.

„Romanies: A Long Road”. 2010. *Economist*, September 16, 2010., disponibil www.economist.com, accesat in data de 04.04.2012

„Romanies: A Long Road”. 2010. *Economist*, September 16, 2010., disponibil www.economist.com, accesat in data de 04.04.2012

Tait, Robert. 2010. „Roma Expulsions Challenge Europe's Benevolent Self-Image.” RadioFreeEurope/RadioLiberty, September 20, 2010. Disponibil on line www.referrl.org/content, accesat in data de 04.04.2012.

<http://www.evz.ro/detalii/stiri/putem-accepta-ca-exista-o-sub-clasa-de-etnici-romi-care-traiesc-la-periferia-societatii-i.html> din data de 11 august 2010, accesat in 09.02.2012